

Жертви любові

О. Генрі

Коли любиш Мистецтво, ніякі жертви не здаються надто великими. Це передумова. Наше оповідання приведе нас до відповідного висновку цієї передумови і в той же час покаже, що сама та передумова — неправильна. Для логіки — це новина, а як літературний прийом він, можливо, не набагато старіший за Великий китайський мур.

Джо Лерребі, палаючи пристрастю до образотворчого мистецтва, прибув з рівнин Середнього Заходу, де ростуть вікові дуби. У шість років він намалював картину, на якій зобразив міську водокачку і відомого городянина, що йшов повз неї. Цей результат — плід творчих зусиль, вставили в раму й вивісили у вітрині аптеки поряд з качаном кукурудзи, зерна в якому складали непарне число рядків. Коли Джо минуло двадцять років, він зав'язав широким бантом краватку, склав своє добро в маленький пакуночок і вирушив до Нью-Йорка.

Ділія Керузерс жила на Півдні в селі серед соснового лісу і так багатообіцяюче справлялася з шістьма октавами фортепіанної клавіатури, що родичі зібрали досить грошей, аби вона могла поїхати "на Північ" і там "завершити музичну освіту". Вони не могли передбачити, що... але саме про це ми й розповімо.

Джо та Ділія зустрілись у студії, де молодь, що вивчала живопис і музику, збиралась, бувало, щоб побалакати про світлотіні, про музику, про Вагнера, творіння Рембрандта, картини, шпалери, Вальдтейфеля, Шопена, Улонга...

Джо та Ділія покохали одне одного, або закохались одне в одного — як вам більше до вподоби,— і невдовзі побралися, бо (дивись вище), коли любиш Мистецтво, ніякі жертви не здаються надто великими.

Містер і місіс Лерребі почали хазяйнувати у квартирі, яку вони найняли. Це була квартира у відлюдному місці, загублена так далеко, як ля дієз на самісінькому лівому кінці клавіатури. Вони були щасливі: Мистецтво належало їм, а вони одне одному. І от моя порада багатим молодим людям: продай усе, що маєш, і гроші роздай бідним... можна швейцарові, щоб пізнати насолоду жити у такій квартирі із своїм Мистецтвом і своєю Ділією.

Мешканці таких квартир, певна річ, підпишуться під моїм твердженням, що тільки вони справді щасливі. Якщо в домі панує щастя, він не може бути тісним. Хай перевернута шафа замінює вам більярд, хай камінна дошка править за трюмо, письмовий стіл — за спальню, умивальник — за піаніно. Хай хоч усі чотири стіни, коли їм заманеться, зійдуться, аби для вас і вашої Ділії лишилося трохи місця. Але якщо в вашому домі нема щастя, то хай він буде великий і просторий, щоб ви могли ввійти через золоті Ворота, повісити свого капелюха на мис Гаттерас, пальто — на мис Горн і вийти через Лабрадор.

Джо вивчав живопис у класі самого великого Меджістера.

Ви, звісно, чули про нього. Бере він за навчання багато, а вчить мало чому, певно,

це і принесло йому славу майстра ефектних контрастів. Ділія навчалась у Розенштока — ви знаєте, яку славу здобув цей порушник спокою фортепіанних клавішів. Молоді були дуже щасливі, доки мали гроші. Так воно завжди буває... але не буду цинічним. Їхня мета була певна і ясна. Джо в найближчому майбутньому мав навчитися малювати такі картини, щоб за право придбати їх старі джентльмени з ріденькими бакенбардами і товстими гаманцями в його майстерні били один одного обушками по голові. Ділія ж повинна була так опанувати Музику, а потім стати такою байдужою до неї, щоб, побачивши вільні місця у партері чи в ложах, захворіти горлом і лікувати його омарами в особистих департаментах, відмовляючись вийти на сцену.

Але найкращим, на мою думку, було саме їхнє життя в маленькій квартирі: палкі й тривалі бесіди вечорами після повернення з уроків; приємні обіди вдвох і легкі сніданки; обмін честолюбними прагненнями, коли кожне мріяло про успіхи другого, про те, щоб допомогти йому і дати натхнення; і — вибачте мені мою безпосередність — бутерброди з сиром та маслини об одинадцятій вечора. Однак час минав, і прапор Мистецтва схилився. Так іноді трапляється навіть тоді, коли прапороносець цього не хоче. Все йшло з господи і нічого — до неї, як" кажуть вульгарні люди. Не стало грошей, щоб платити за дорогі уроки містера Меджістера та гера Розенштока. Та коли любиш Мистецтво, ніякі жертви не здаються надто великими. І от Ділія заявила, що вона даватиме уроки музики і цим зароблятиме на прожиток.

Кілька днів вона шукала учнів. Нарешті одного вечора повернулася додому в піднесеному настрої.

— Джо, милий,— сказала вона радісно,— у мене є учениця. І ти знаєш, вони такі чудові люди. Генерал... генерал А. Б. Пінкні та його дочка. Це на Сімдесят першій вулиці. Такий розкішний будинок, Джо! Ти б тільки подивився на парадний вхід! Візантійський стиль— так, мабуть, ти це називатимеш. А всередині! О Джо, я ніколи раніше нічого схожого не бачила! Моя учениця — дочка генерала, Клементина. Вона мені відразу дуже сподобалась. Таке тендітне створіння, вдягнута в усе біле, а які приємні, прості манери! Їй лише вісімнадцять років. Я даватиму три уроки на тиждень. Ти тільки подумай, Джо, п'ять доларів за урок! Це мене цілком влаштовує. Якщо я матиму ще двох чи трьох таких учнів, то зможу знову вчитись у гера Розенштока. Ну, милий, не хнюпся і давай добре повечеряємо!

— Тобі добре так говорити, Ділі,— мовив Джо, атакуючи з ножем і сокиркою банку консервованого гороху.— А я? Чи не думаєш ти, що я збираюсь витати в сферах чистого мистецтва, поки ти бігатимеш на заробітки? Ні в якому разі, присягаюсь кістками Бенвенуто Челліні! Я, мабуть, зможу продавати газети або брукувати вулиці і приносити додому кілька доларів.

Ділія підійшла і обняла його за шию.

— Джо, милий, який ти дурненький у мене! Ти повинен продовжувати своє навчання. Це ж не означає, що я кидаю музику і йду на якусь іншу роботу. Коли я веду уроки, я й сама вчусь. А за п'ятнадцять доларів на тиждень ми зможемо жити так чудово, як живуть мільйонери. І не думай кидати навчання у Меджістера.

— Гаразд,— сказав Джо, дістаючи голубий салатник у формі черепашки.-Але все-таки дуже прикро, що тобі доводиться давати уроки. Це не мистецтво. І все ж ти, кохана, просто молодчина.

— Коли любиш Мистецтво, ніякі жертви не здаються надто великими,— промовила Ділія.

— Меджістер похвалив небо на тому етюдi, що я малював у парку,-сказав Джо.— А Тінкл дозволив мені повісити два етюди у його вітрині. Може, й пощастить продати один, коли його побачить який-небудь підходящий ідіот з грошима.

— Я певна, що пощастить,— ніжно мовила Ділія.— Ну, а тепер дякуватимем долі за генерала Пінкні ts цей шматок телятини.

Весь наступний тиждень подружжя Лерребі снідало рано. Джо захопився етюдами при ранковому освітленні, які він робив у Центральному парку, і о сьомій годині Ділія з ніжностями, заохоченнями та поцілунками виряджала його, нагодувавши сніданком. Мистецтво — вимоглива кохана. Джо тепер звичайно повертався додому аж увечері о сьомій годині.

Наприкінці тижня Ділія, стомлена, але повна ніжної гордості, урочисто поклала три банкноти по п'ять доларів на маленький (вісім на десять дюймів) столик, що стояв посеред вітальні (вісім на десять футів).

Клементина іноді засмучує мене,— сказала вона трохи стомлено.— Боюсь, що вона мало працює над вправами, і мені часто доводиться повторювати одне й те саме по кілька разів. Крім того, завжди цей білий одяг, він наганяє на мене нудьгу. Але генерал Пінкні — чудовий старий! Якби ти тільки знав його, Джо. Він удівець, я тобі, здається, казала, іноді заходить, коли ми з Клементиною сидимо за роялем, стоїть і куйовдить свою сиву цапину борідку. "Ну, як справи з шістнадцятим і тридцять другим?" — завжди питає. Джо, а якби ти бачив панелі у їхній вітальні! А килимові порт'єри! Клементина трохи покашлює. Сподіваюсь, що вона міцніша, ніж можна судити по її зовнішності. Я справді прив'язалась до неї: вона така ніжна і так добре вихована. Брат генерала Пінкні був колись послом у Болівії.

Але ось Джо, наче граф Монте-Крісто, вийняв десять доларів, потім ще п'ять, два та один — чотири справжнісінькі повноцінні банкноти — і поклав їх поряд із заробітком Ділії.

— Продав акварель з обеліском якомусь чоловікові з Пеорії,— проголосив він приголомшливу новину.

— Не жартуй,— вигукнула Ділія.— Невже з Пеорії?!

— Так, так, уяви собі. Якби ти його бачила, Ділі. Гладкий чоловік у шерстянім кашне і з зубочисткою. Він побачив етюд у вітрині Тінкла і спочатку вирішив, що то вітряк. Навіть замовив мені ще один — олією, щоб забрати його з собою: вид Лекуонської товарної станції. А що твої уроки музики! Ну, звичайно, щось спільне з Мистецтвом вони мають.

— Я така рада, що ти й далі працюєш у своїй галузі,— палко промовила Ділія.— Ти неодмінно доб'єшся успіху, мій милий. Тридцять три долари! У нас ніколи раніше не

було стільки грошей. Сьогодні на вечерю у нас будуть устриці.

— І філе-мінйон з шампінйонами,— додав Джо. — А де виделка для маслин?

Наступної суботи ввечері Джо прийшов перший. Він поклав свої вісімнадцять доларів на столику у вітальні і змив щось з рук — мабуть, шар чорної фарби.

Через півгодини повернулась і Ділія. Її права рука, обв'язана ганчірками та бинтами, була схожа на незграбний пакуночок.

— В чому річ? — спитав Джо після звичайного обміну ніжностями. Ділія засміялась, але якось не дуже весело.

— Клементина хотіла, щоб я після уроку покуштувала валлійські грінки. Вона така дивачка. О п'ятій годині валлійські грінки! Генерал теж був там. І ти б тільки подивився, як він кинувся по сковороду, наче у них немає слуг. Я знаю, що Клементина хворіє; вона така нервова. Готуючи ці грінки, вона ненароком хлюпнула гарячим розтопленим сиром мені на руку. Це був жахливий біль, Джо! Мила дівчинка так засмутилась! А генерал Пінкні! Джо, цей старий мало не збожеволів. Він кинувся в підвал і послав когось,— здається, кочегара,— но мазь і все що треба. Тепер уже не дуже болить.

— А це що? — спитав Джо, ніжно беручи її за руку і смикаючи за якесь біле лахміття, що стирчало з-під бинта.

— Це щось м'яке,— сказала Ділія,— на що кладуть мазь. О Джо, ти продав ще один етюд? — побачила вона гроші на столі.

— Чия продав? — сказав Джо.— Спитай того чоловіка з Пеорії. Він забрав сьогодні свою товарну станцію і, здається, думає замовити мені ще один пейзаж у парку й вид на Гудзон. О котрій годині ти обпекла руку, Ділі?

— Здається, о п'ятій,— сумно відповіла Ділія.— Праску... тобто сир, зняли з плити приблизно в цей час. Якби ти подивився на генерала Пінкні, Джо, коли...

— Сядь на хвилинку, Ділі,— сказав Джо. Він посадив її на кушетку, сів поряд і обняв її за плечі.

— Що ти робила останніх два тижні, Ділі? — спитав. Якусь мить вона бадьорила, дивлячись на чоловіка очима, повними любові й упертості, пробурмотіла щось невиразне про генерала Пінкні, а потім схилила голову, і разом із потоком сліз у неї вилилась правда.

— Я не могла знайти уроки,— призналась вона.— І я б не витримала, коли б ти кинув свої заняття. Тоді я пішла прасувати сорочки в ту велику пральню, що на Двадцять четвертій вулиці. Здорово я це вигадала про генерала Пінкні та Клементину, як ти гадаєш, Джо? А коли сьогодні по обіді одна дівчина в пральні обпекла мені руку праскою, я всю дорогу вигадувала цю історію про валлійські грінки. Ти ж не гніваєшся, Джо, правда? Якби я не знайшла роботи, ти, може, і не продав би своїх етюдів тому чоловікові з Пеорії.

— Він був не з Пеорії,— поволі мовив Джо.

— Ну, це не має значення, звідки він. Який ти кмітливий, Джо, скажи,— ні, спочатку поцілуй мене, Джо,— скажи, як це ти запідозрив, що я не даю уроки музики

Клементині?

— Я й не підозрював... до сьогоднішнього вечора,— сказав Джо.— І ніколи б не догадався, але сьогодні я послав з котельної наверх у пральню ганчір'я і мазь для якоїсь дівчини, якій обпекли руку праскою. Я вже два тижні працюю кочегаром у цій пральні.

— Так ти не...

— Мій покупець з Пеорії,— сказав Джо,— і твій генерал Пійкні — це тільки твори мистецтва, яке не назвеш ні живописом, ні музикою.

Обоє засміялись, і Джо сказав:

— Коли любиш Мистецтво, ніякі жертви не...

Але Ділія не дала Джо закінчити, затуливши йому рота рукою.

— Ні,— мовила вона.— Просто: коли любиш...

Переклад Ю. Іванова